

**R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ.
lesv, Cvrsvs Theologicvs**

iln decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In
Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Secvndam Secvndæ, & Tertiam Partem D. Thomæ

Esparza Arteida, Martin de
Lugduni, 1666

IX. Vtrum sit proprium iustitiæ respicere medium rei, constituere
æqualitatem rerum?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94839](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94839)

solent à D. Thoma definitiones aliarum virtutum absque ulteriori expressione constantiæ, & perpetuitatis, licet ambæ sint omnibus virtutibus communes, vt dictum est; neque quoad eas quidquam habet speciale iustitia. Particula *iusti* adhibita à Philosopho est magis idonea, quam *ius suum*, quod adhibetur ab Vlpiano, vt liquet ex data, circa eam Vlpiani particulam, adnotatione. Quia iustum passivè, ius verò actiue plerumque, & aptius vsurpantur.

Art. 5. Quod addit Philosophus, secundum electionem, est itidem commune omni virtuti morali. Quilibet enim est electiva sui obiecti, vt medij conducentis ad vltimum finem. Accipiendum autem id est in sensu formali, vt sit electio iusti quatenus iusti formaliter, & quia iustum est. Si quis enim operetur iustum, idque per liberam electionem eius, quod iustum est, non tamen quia iustum est formaliter, non elicit actum proprium virtutis iustitiæ. Cuius rei ratio reddita est, dum ageretur, tum de virtutibus in communi, tum de bonitate, & malitia actuum humanorum q. 25. art. 5.

Art. 6. Ex hoc principio deducitur obiectum formale iustitiæ non esse; quod iustum est, seu quod debetur alteri debito iustitiæ, & quod per eandem iustitiam unicuique tribuitur, sed ius actuum, ratione cuius debetur, quod tribuitur, & quod præsupponitur in eo, cui per iustitiam tribuitur aliquid. Quia quod tribuitur per iustitiam nihil differt per se præcisè ab eo, quod tribuitur per liberalitatem, v.g. Eadem namque pecuniæ possunt tribui ex liberalitate, & ex iustitia, & sic de aliis. Ergo si id, quod tribuitur per iustitiam, haberet respectu ipsius rationem obiecti formalis, obiectum formale iustitiæ nihilo differret ab obiecto formali liberalitatis; atque ideo nihilo differret iustitia à liberalitate, quandoquidem distinctio virtutum fit per sola obiecta formalia ipsarum. Ergo aliquid distinctum ab eo, quod tribuitur per iustitiam, habet rationem obiecti formalis respectu ipsius. Hoc autem non potest esse aliud, quam ius actuum, per quod scilicet solum constituitur in ratione iusti, ac debiti, quod tribuitur.

Art. 7. Notandum est definitionem Vlpiani congruere multò magis iustitiæ acquisitæ, quam infusæ. Et quidem certum est Vlpianum solum de iustitia acquisita, & naturali exponenda directè, & formaliter cogitasse. Nihilominus quia etiam Theologi solliciti, vel maxime de iustitia supernaturali, & infusa omnes ad vnum amplectuntur cum D. Thoma definitionem Vlpiani, neque vllam præterea aliam definitionem, aut quærunt, aut exhibent, qua specialiter comprehendant iustitiam infusam, aut qua seorsim exponant quidditatem eius, necesse est accommodare aliquo modo iustitiæ etiam infusæ constantiam, & perpetuitatem attributas ab Vlpiano (rationi communi iustitiæ, ne vsque adeo communis, & vnanimis approbatio eius definitionis penitus contemnatur.

Art. 8. Constanti itaque, & perpetuæ voluntatis id est proposito efficaci, & vniuersali circa aliquam materiam duo principaliter conueniunt. Alterum est vis inclinandi voluntatem, atque alliciendi ad actus conformes proposito, eodèque reddendi magis sperabiles, quàm forent illo non præconcepto. Alterum est impossibilitas cum actibus contrariis in eadem materia. Habitui infuso conuenit hoc secundum, licet non conueniat primum. Quia habitus infusus expellitur per quemuis actum vitij oppositi grauitèr peccaminosum; atque propositum efficax, & vniuersale de vitando eiusmodi actum iniustitiæ est de ratione hominis simpliciter iusti. Peccata namque venialia iniustitiæ non faciunt iniustum, nisi tantum secundum quid. Habitui naturali iustitiæ conuenit è conuerso inclinatio, & allicientia ad

actus ipsius; & non conuenit impossibilitas cum actibus vitij contrarij etiam grauitèr peccaminosis.

Art. 9. Ergo licet diuersimodè, diuersisque titulis, æqualiter nihilominus, certè non valde inæqualiter conuenit habitui infuso, atque naturali, participatio voluntatis actualis constantis, & perpetuæ de reddendo cuique, quod suum est. Commune præterea vtrique est, vt in genere causæ efficientis contineat eandem voluntatem constantem, & perpetuam, & quidem cum excessu perfectionis ex parte habitus infusi. Atque hæc duo omnino sufficiunt; vt sub communi illa definitione comprehendantur vtriusque generis habitus. Verum quia inclinatio, & allicientia propria habitus acquisiti, cadit sub experientiam manifestam, estque propterea notissima omnibus: incommpossibilitas verò cum actu contrario propria habitus infusi non cadit sub experientiam, vsque adeo perceptibilem, estque multò occultior, propterea apparet definitionem Vlpiani soli conuenire iustitiæ acquisitæ; cum sit reipsa communis etiam infusæ, vt patet ex dictis. Ex quibus demum colligitur eandem definitionem esse absolute bonam, & adæquatam.

Ad 1. Non conuenit virtuti constantia, & perpetuitas physica reddens impossibile physicè interitum ipsius; sed sola intentionalis reddens difficilem eundem interitum, tam ipsius habitus secundum se, quam etiam actus data opportunitate operandi, vt explicatum est.

Ad 2. Dictum iam est ius in definitione sumi passivè, quo cessat difficultas obiectionis.

Ad 3. Verum est non posse naturaliter inesse habitualem constantiam, & perpetuitatem, quin præextiterit actualis: inesse tamen supernaturaliter potest, quin eadè præierit. Quia Deus supernaturaliter supplere potest causalitatem suam causalitatem nostræ voluntatis, eique indere habitualem dispositionem æquiualentem modo superius exposito dispositioni habitæ per actus proprios. Quia Deus est causa contentiua nostræ voluntatis, & omnium actuum bonorum, qui ex illa prodire possunt. Indidem, & ex superiori explicatione patet satis ad confirmationem; verum definitio Philosophi, exactius, & maiori cum præcisione exprimens quidditatem iustitiæ secundum se, conuenit æqualiter iustitiæ acquisitæ, & infusæ accepta, vt iacer, ideoque est obseruanda magis, licet sit minus vulgaris, vt contingit in profundiori quauis rerum expositione.

QVÆSTIO IX.

Vtrum sit proprium iustitiæ respicere medium rei, & constituere æqualitatem rerum?

Videtur neutrum esse proprium, ac speciale iustitiæ. 1. Quia omnibus virtutibus moralibus commune, ac essenziale est, quod respiciant medium rationis, vt dictum est in disputatione de virtutibus. Medietas autem rationis dari non potest nisi quatenus ratio inuenit medietatem in rebus. Quid enim est medium rationis, nisi medium diiudicatum, ac constitutum per rationem in rebus? id est medium rei cognitum per rationem. Vnde medium rei nihil conferre potest ad habitum, & actum virtutis, nisi quatenus cognitum, vt tale, & propositum voluntati per rationem; ac proinde nisi quatenus simul est medium rationis. Ergo medium rei, & rationis respectu virtutis in idem prorsus recidunt. Quapropter nulla virtus ab aliis virtutibus differre potest per alterutrum ex his mediis; siquidem vtrumque est commune omni virtuti specificatæ per vtrumlibet ex illis.

2. Medium,

2. Medium, quod adscribitur virtuti morali à Philosopho, & D. Thom. aliisque communiter est constitutum inter duo extrema vitiosa. Obiectum autem proprium iustitiæ non est constitutum inter duo extrema vitiosa. Quia dare plusquam debeas quod est alterum ex extremis, quibus interiacet tale obiectum, non est vitiosum per se, vt patet. Ergo obiectum iustitiæ non est medium, neque rei, neque rationis.

3. Neque æqualitas inter personas secundum se, neque inter res, aut iura earum intendi, ac constitui potest per iustitiam. Quoad personas res est clara; quia personæ secundum se sunt æquales, vel inæquales ex sua natura independentes ab actu iustitiæ; neque iustitia quoad hoc quidquam præstare valet. Iam quoad res, & iura si pertineret ad iustitiam constitutere æqualitatem in illis, possent pauper, vilis, & æger operando iuste, & satisfaciendo obligationi iustitiæ insidiari diuitis, honori, & sanitati eorum, qui his bonis abundant, quo vsque eos redigerent ad perfectam secum æqualitatem. Et è conuerso nemo posset præminere cuiquæ alteri vlla in re, aut iure rerum. Quibus nihil iniquius, & absonantius esse potest. Ergo ratio iustitiæ potius consistit in retinenda æqualitate æqualium, & inæqualium inæqualitate, ac per consequens non magis spectat ad ipsam æqualem, quam inæqualem.

Art. 1. Resp. D. Tho. q. 58. art. 10. cum Philos. 2. Eth. c. 6. docet iustitiam respicere medium rei, & per hoc eam differre à cæteris virtutibus moralibus, quæ respiciunt mediū rationis, arque hoc ita inualuit apud auctores, vt habeatur veluti primum principium. Eodem recidit, quod iidem affirmant per iustitiam constitui æqualitatem; medium nimirum rei esse æqualitatem inter extrema quorum est medium. Vnde Philosoph. in præsentī l. 5. sub initium, ac deinceps iustum, & æquale; iustitiam, & æqualitatem pro eodem prorsus vsurpat, & ex mente D. Thom. ea iustari dicuntur, vt relatum est supra in 1. q. quæ ad æqualitatem rediguntur. Quare soli iustitiæ tribuitur, quod æqualitatem formaliter constituit. Cæteræ namque virtutes, ac præsertim charitas, tamen æqualitatem aliquando constituent inter eum, cui insunt, & alias personas, non tamen id faciunt respiciendo formaliter æqualitatem, sed identicè tantum, ac materialiter atque hoc similiter inualuit apud omnes, vt indubitatum.

Art. 2. Dicendum itaque est commune istam sententiam, & explicationem iustitiæ per illa prædicta esse procudubio verissimam in eo sensu, in quo à Philos. & D. Tho. tradita est. Triplex autem est æqualitas, quæ ad iustitiam attinet. exequibilis per ipsam formaliter. Prima est æqualitas proportionis inter iura cuiusque, & res pertinentes ad ipsum; vt scilicet sicut se habent iura vnus ad iura alterius, ita omnino se habeant res vnus ad res alterius terminantes eadem iura. Nempe huiusmodi æqualitate non seruata impossibile est, vt vnicuique tribuatur, quod suum est. Is enim cuius res magis exceduntur à rebus alterius, quam iura eiusdem à iuribus eiusdem, impossibile est, vt habeat omne, quod suum est. Habebit enim necessario minus. E conuerso si res excedant plusquam iura, necessario habebit rem non suam, vt est manifestum; siquidem res sit sua cuiusque ratione iuris circa eandem. Eadem est ratio, vt patet si iura sint paria, & res impares. Ergo æqualitas proportionis inter iura, & res cuiusque est procudubio de ratione iustitiæ.

Art. 3. Secunda æqualitas est inter datum, & acceptum per contractum, aut quasi contractum, siue voluntarium, siue inuoluntarium. Si enim duo ita inter se comparentur, vt singuli habeant octo, atque alter

R. P. de Esparza Curs. Theol. Tom. II.

eorum dans tantum duo accipiat quatuor, ex æqualibus fiunt inæquales aduersus iustitiæ leges, quibus satisfieri non poterit quo vsque is, qui accepit quatuor, duo insuper alia reddat, & sic iterum reddantur æquales ex inæqualibus. Hoc enim non ita præstito impossibile erit, vt vnicuique tribuatur quod suum est, quod tamen ad iustitiam pertinet, vt constat ex eius definitione. Quia verò quo ad hoc eadem omnino ratio est, siue supponatur æqualitas materialis rerum, & iurium ante contractum, aut quasi contractum, siue supponatur inæqualitas contraria, patet semper ad iustitiam spectare, vt constituat æqualitatem inter datum, & acceptum.

Art. 4. Tertia æqualitas est formalis per conformitatem ad leges, & conuentiones hominum, omnibus, & singulis hominibus omnino æquales. Quam in rem notandum est, lege, & conuentione omnino æquali formaliter respectu duorum, posse suboriri inæqualitatem materiale inter eosdem ita vt lex, & conuentio faueat æqualiter vtrique, & vterque æqualiter in eam consentiat iuxta rectam rationem, & amorem sui illa directum; & nihilominus per diuisionem rerum, ac iniurium conformè tali legi, & conuentioni euadât valde inæquales inter se, quoad iura, & res vnicuique contingentes. Conspicitur hoc clarè in contractu sortis, qui licet sit æqualis respectu vtriusque contrahentis, vt potè, exponens vtrumque periculo, & spei æqualibus, euentus tamen necessariò est inæqualis fauens vni, & aduersus alteri, adeoque alterum alteri constituens materialiter inæqualem. Simile quid contingit in omni vniuersaliter inæqualitate quoad iura humana, & quoad terminos eorum. Omnis enim acquisitio iuris dependet à conuentione hominum, qua implicite, vel explicite consentiunt omnibus modis, qui de facto existunt, acquirendi ius, eamque conuentionem lex à Deo lata confirmat, vt insinuat est p. 5. & exponetur amplius infra agendo de rerum diuisione.

Art. 5. Itaque, qui obtinent res inæquales cum iuribus similiter inæqualibus, sunt inæquales inter se tantum materialiter, æquales verò formaliter, quatenus ea inæqualitas originem ducit ex lege, & conuentione æquali respectu omnium. Quare iustitia pauperis tribuens diuiti ius suum, & diuitis tribuens pauperi suum constituit quidem materiale inter illos inæqualitatem; retinet tamen formale inter eosdem æqualitatem, quatenus ea inæqualitas est conformis primæ legi, & conuentioni ambobus æqualiter fauenti, atque ab ea origine ducit. E contra si pauper rapiat diuiti medietatem bonorum, aut fete constituit quidem æqualitatem materiale, sed corrumpit æqualitatem formalem per difformitatem cum primæ lege, & conuentione æquali simpliciter, & secundum se respectu vtriusque, sed inducente hic, & nunc inæqualitatem materiale iurium, & rerum inter illos propter eandem illam æqualitatem coniunctam cum disparibus aliis circumstantiis, & conditionibus consentibus ad acquisitionem iurium, & rerum ex præscripto eiusdem legis, & conuentionis.

Art. 6. Tertia ista æqualitas conueniens obiecto iustitiæ per denominationem à primæ diuisionum lege omnibus hominibus æquali est propria iustitiæ naturalis, quam solam Philos. considerauit; necnon, & iustitiæ supernaturalis dissidentis à naturali, quoad bona naturalia, præcisè ex motiuo, vt dissidet ea, quæ datur de facto. Hæc enim eandem diuisionem, & diuisionum legem obseruat, quam obseruat iustitia naturalis existente inter ipsas diuersitate ex ordine ad finem, quem respiciunt, & non ex quantitate rerum. Cæterum supernaturaliter potuit ab initio constitui lex diuisionum non fauens æqualiter omnibus, nec constituens omnes in spe, & periculo

culo per se æquali acquirendorum iurium, & rerum. Nihil enim Deum impedire potuit, quod minus ita statueret si voluisset. Atque in hoc euentu iustitia non debuisset obseruare æqualitatem istam tertio loco explicatam, sed solum duas alias quæ præmissæ antea fuere, quæque sunt de conceptu quidditatiuo iustitiæ, vt sic, & in communi, & quæ proinde sunt æqualitates intentæ à Philosopho, & Diuo Thoma, aliisque communiter.

Art. 7. Quod ad medium attinet obseruandum à iustitia, certum in primis est commune esse iustitiæ cum cæteris virtutibus moralibus, vt debeat respicere medium propositum à ratione prudenti, vtque sufficiat ad actum proprium ipsius, si amplectatur obiectum propositum, vt medium inter excessum, & defectum, tamen si reipsa non sit medium, quod proponitur, sed alterum ex extremis per se vitiosis. Certum similiter est medium, quod respiciunt reliquæ virtutes morales distinctæ à iustitia, consistere inter aliqua extrema realia, & eatenus medium ipsarum dici posse medium rei. Falsum nihilominus est nullam propterea superesse rationem specialem, ob quam medium, quod spectat ad iustitiam dicatur medium rei; & quod spectat ad alias virtutes medium rationis: non verò è conuerso.

Art. 8. Dicendum igitur primò, est dari medium quoddam reale situm inter duo extrema vitiosa: atque hoc medium positum esse, vt docet Philosophus loco paulo ante citato, & in præsentis cap. 4. inter damnum, & lucrum, siue inter plus & minus relatione ad ius exercentis iustitiam, & eius, circa quem exercetur. Lucrum dicitur à Philosopho, quod cuique contingit ultra id, ad quod habet ius: damnum verò quod cuique deest ex iis, ad quæ habet ius. Quare plus habere quam debeas, est lucrum; & minus habere quam debeas, damnum. Hæc duo extrema sunt vitiosa, vt patet. Qui enim plus habet quam debeat habere, facit contra legem, ratione cuius debet non tantum habere; ac per consequens facit contra eandem legem, qui est causa, vt alter habeat minus, quam debet habere, quia neutri tribuitur præcisè, quod suum est, sed alteri plus, alteri minus. Inter hunc igitur excessum ex vna parte, & defectum ex alia, qui sunt extrema vitiosa, constituit medium iustitia auferendo ab excedenti medietatem excessus, eademque medietate in alterum translata, & similiter auferendo medietatem defectus, seu inferioritatis, quam alter patiebatur. Si enim duo ita inter se comparentur, vt vterque habeat ius ad sex, atque alter ultra sex ad se pertinentia vsurpet duo, eo ipso is habet octo, & alter non nisi quatuor; ac proinde excessus ex vna parte, & defectus, seu inferioritas ex alia est penes quatuor. Diuisis autem vtrique iis quatuor in duas medietates, atque alterutra medietate in alterum translata, quod sit per virtutem iustitiæ, rediguntur ambo ad æqualitatem, & constituitur medium inter lucrum, & damnum; inter plus, & minus. Patet igitur virtutem iustitiæ consistere in medio inter lucrum, & damnum, plus, & minus, quæ sunt extrema vitiosa.

Art. 9. Dicendum rursus est, virtutem iustitiæ rectè per hoc distinguì à cæteris virtutibus, quod ipsa respiciat medium rei, reliquæ verò medium rationis. Quia iustitia præcipue, ac præcisè attendit ad medietatem rei, nec satisficit obligationi eius, donec ea medietas executioni mandetur, quantumcumque medietas rationis ponatur à parte rei. Reliquæ verò virtutes præcipue, ac præcisè attendunt ad medietatem rationis, eaque posita nulla ulterius superest obligatio ipsarum propria. Qui enim bona fide soluit decem credens, se nihil plus debere, non propterea extinguit debitum, si reipsa debebat viginti; sed

cognito errore tenetur reddere alia decem non secus ac si mala fide soluisset initio. At qui in materia alterius virtutis moralis passus est ignorantiam inuincibilem, & operatus est conformiter ad dictamen fundatum in illa, nihil rescire tenetur cognita postea veritate. Si enim vno die plus comedit quam deberet simpliciter, non propterea sequenti die tenetur minus comedere, vt compenset excessum materialem diei antecedentis, sed perinde omnino, atque si die antecedenti nullus excessus materialis extitisset, dummodò in sequentem diem non resuluisset inde diuersitas; Et sic in cæteris similiter virtutibus, & earum actibus contingit, ita vt obligatio præsens pendeat ex præsentis dispositione subiecti, & obiecti, & non ex eo præcisè, quod antecessit siue ex parte rei, siue ex parte operis, seu bona, seu mala fide peracti.

Art. 10. Deinde mensura rectæ rationis non consistit in indiuisibili in materia aliarum virtutum, & variatur pro varia conditione subiectorum, & circumstantiarum; atque adeò medium per illas intentum pendet ab arbitrio prudenti singulorum conferente materiam, circa quam agendum est, cum persona operante, idque quoties agendum est. At mensura rationis in materia iustitiæ consistit in indiuisibili; & eius medium est idem respectu omnium, & hæret rei inuariabiliter; eaque propter merito dicitur medium rei, cum ob oppositam rationem medium cæterarum virtutum dicatur medium rationis.

Art. 11. Medium istud rei, quod attribuitur iustitiæ, coincidit cum triplici illa æqualitate, quam dictum est per iustitiam constitui; solumque differunt per diuersos comparisonum modos, ac terminos, relatione ad quos res eadem consideratur. Rursus idem medium rei, & quodlibet æquale ex illis tribus coincidit cum eo, quod suum cuiusque est, seu cum iusto passiuè sumptis, solumque differunt ratione, vt dicit Philosophus eodem illo c. 4. Quare ad exercitium iustitiæ perinde est vtrumlibet ex his formaliter cognoscere. Coincidit præterea plus de bono, cum minus de malo. Quia ipsum minus de malo est quoddam bonum. Vnde ad iustitiam spectat constituere medium inter minus, & plus de malo, eodem prorsus modo, quod dictum est de medio inter plus, & minus de bono.

Art. 12. Licet autem obiectum iustitiæ consistat in medio inter duo extrema vitiosa, vt liquet ex omnibus, quæ nunciusque dicta sunt, ac proinde iustitia ipsa consistat in medio obiectiuè, & causatiuè. Quod est illi commune cum cæteris virtutibus moralibus. Nihilominus habitus iustitiæ non est medius inter duos habitus vitiosos, atque adeò formaliter non consistit in medio iustitiæ. Quod differt à reliquis virtutibus moralibus, non solum obiectiuè, & causaliè consistentibus inter duo extrema vitiosa, sed etià formaliter inter duo vitia. Ratio huius differentiæ est. Quia extrema vitiosa, quæ vitat iustitia, sunt mutuo inseparabilia. Vnde prouenit non posse in ordine ad illa dari, nisi vnicum habitum vitiosum. Quo namque habitu aliquis est causa, vt ipse plus habeat quam debet habere; eodem est causa, vt alius habeat minus, quam debet habere. E conuerso quo habitu est causa, vt alius minus habeat; eodem est causa, vt ipse plus habeat formaliter, vel saltem æquiuallenter, quam debet habere. Licet enim possit aliquis esse causa, vt alius minus habeat destruendo præcisè, vel distrahendo eius bona; quia tamen bona alterius, seu destructa, seu distracta inferiunt destructionis seu distractionis delectationi perinde, ac si essent propria eius bona, atque delectatio est fructus cæterorum bonorum; propterea æquiuallenter, & in fructu ea bona sibi vsurpat, & perinde reputatur, atque

atque si ea retineret. In aliis virtutibus non ita res habet, quia extrema vitiosa illis opposita sunt inuicem separabilia immo, & impossibilia, magisque dissidentia inter se, quam à medio virtutis. Certè quoad separabilitatem res est clara, quia nemo simultaneè plus erogat, & minus, quam par est, idèmq; cernitur in cæteris eiusmodi. Constat igitur ex his omnibus ad virtutem iustitiæ essentialiter pertinere medietatem rei, & æqualitatem rerum, atque per hoc ipsam differre à cæteris omnibus virtutibus.

Ad 1. Medium proprium iustitiæ dicitur medium rei, non per exclusionem rationis proponentis illud voluntati; sed per exclusionem rationis constituentis illud diuersimodè respectu singulorum facta comparatione speciali rerum singularum cum singulis personis hic, & nunc, & quia mensura totius obligationis, quæ est propria iustitiæ, non pendet à solo dictamine rationis existente, cum exercetur operatio virtutis, vt contingit in cæteris virtutibus, & notatum est supra.

Ad 2. Illud argumentum laborat falsa suppositione. Supponit nimirum extrema, quibus interiacet medium iustitiæ ex sententia Philosophi, & aliorum, esse dare plus, vel minus quam debeas, & non reperiri alia extrema vitiosa quibus interici possit. Quod iam constitit esse falsum. Dictum enim est medium iustitiæ consistere inter plus vnus personæ, & minus alterius, quam cuique debeat, quorum alterum ab altero est inseparabile. Cum plus, & minus contraria cæteris virtutibus considerentur respectu vnus tantum, eiusdemque personæ, vel si aliquando respectu plurium, vniormiter tamen, & per modum vnus; eaque sint inuicem separabilia, imò, & impossibilia.

Ad 3. Liqueat ex dictis supra æqualitatem absurdè usurpari in obiectione, & omnino præter mentem Philosophi, D. Thomæ, & aliorum communiter, qui videlicet loquuntur de æqualitate formali, ac proportionali iuxta leges, & iura: non de illa materiali personarum, & rerum secundum se, qua vtitur obiectione.

QVÆSTIO X.

Virum Iustitia versetur circa solas operationes, an etiam circa passiones?

Videtur circa vtrasque æqualiter versari, neque quoad hoc vllum esse discrimen inter iustitiam, & cæteras virtutes morales. 1. Quia ex Philosopho 2. Ethic. cap. 3. omnis virtus moralis versatur circa voluptates, & dolores, seu tristitias, quæ certè sunt passiones. Ergo omni virtuti morali commune est, vt versetur circa passiones, tanquam circa propriam materiam. Rursus ex eodem ibidem cap. 6. virtus, vt sic, & in communi definitur: *quo bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit*. Ergo commune non minus est omni virtuti, vt versetur circa operationes; quas scilicet bonas reddere minime potest, quin versetur circa easdem. Ergo neutro ex capite potest esse vlla differentia inter iustitiam, & alias virtutes.

2. Neque iustitia potest exequi operationes suas non superatis passionibus, quibus illæ reddantur difficiles; neque fortitudo, & temperantia possunt superare passiones, nisi vt exequantur operationes pertinentes ad vnquamque illarum; vtque eliciant actus prosecutiuos honestatis, cui aduersantur passiones. Ergo commune est omni virtuti

morali; vt circa operationes, & passiones indiuisim versetur.

3. D. Thomas q. 58. art. 8. & 9. eadem ratione, quæ docet iustitiam non circa passiones, sed circa operationes versari, docet idipsum de omnibus partibus iustitiæ tam potestatiuis, & integralibus, quam subiectiuis. Patet autem eas iustitiæ partes versari circa passiones. Liberalitas enim ex. gr. quæ est pars potestatiua iustitiæ, moderatur nimium amorem pecuniæ, qui est passio concupiscibilis, & sic de cæteris similiter.

4. Qualibet virtus ex proprio motiuo potest superare quamlibet sui operis difficultatem, vndeque illa proueniat. Continet enim in se propositum vniuersale semper, & pro qualibet circumstantia adharendi suo motiuo; atque de iustitia dictum est signanter disp. 8. contineri in ipsa huiusmodi propositum tribuendi vnicuique, quod suum est. Tale autem propositum opponitur omni contrariæ difficultati, vt per se satis patet, & in exemplo posito liberalitatis nemo dubitat, quin possit per eam immediatè superari nimius pecuniæ amor illi resistens. Et cuius pretij esset virtus, quæ quantum est de se, cuius etiam minimæ motioni cuiusvis passionis inclinantis in contrarium necessariò cederet, nisi per aliam virtutem ipsi subueniretur?

5. Licet, vt aliquod opus sit materialiter iustum solum requiratur esse re ipsa commensuratum iuri alterius ex quocumque demum motiuo, ac intentione fiat; tamen vt sit formaliter iustum necesse est fieri ex motiuo proprio, ac speciali iustitiæ. Quia hoc est de ratione virtutis tam in communi, quam in particulari vti superius dictum est, & alibi demonstratum. Hinc autem colligitur opus formaliter iustum non posse fieri absque victoria alicuius passionis. Quia motiuo iustitiæ opponitur circa redditionem pecuniæ auaritia, idèmq; proportionaliter contingit in quavis alia materia, tam ipsius iustitiæ, quam omnium aliarum virtutum, quæ sunt partes ipsius. Corruptio enim corporis, & passiones in illa fundatæ reddunt nos pigros, atque difficiles ad omne opus formaliter bonum. Similiter autem contingit in actibus fortitudinis, & temperantiæ. Fieri siquidem potest, vt actio materialiter tantum fortis, aut temperata fiat absque victoria passionis, quia ignoratur periculum mortis actioni re ipsa coniunctum, aut quia ceditur alicui alij passioni; idèmq; dicitur de voluptate turpi, cuius vitatio connexa actioni, quæ exercetur, aut ignoratur, aut oritur ab alia passione. Ergo victoria passionis essentiale etiam in aliis virtutibus requiritur solum ad ipsarum actiones formaliter tales. Ergo iustitia versatur circa passiones eodèmq; prorsus modo, quo versantur circa easdem reliquæ virtutes morales; adeoque directè etiam, & per se.

¶ 1. Resp. Philosophus cap. 1. 1. & 4. & D. Thomas quæst. 58. art. 8. & 9. docent materiam iustitiæ esse solas operationes exteriores ordinatas ad alterum; fortitudinis verò, & temperantiæ esse solas passiones; solumque indirectè iustitiam circa passiones, & reliquas virtutes circa operationes exteriores ad alterum versari. Quæ sententia ab omnibus vniuersali consensu recipitur, dempto Buridano, cuius fundamentis nuper propositis, vt occurratur duo sunt præferenda, alterum spectans ad quæstionem de voce, alterum spectans ad quæstionem de re. Ad quæstionem de voce spectat effectus virtutum, qui sunt ad alterum, nomine operationum communiter censeretur; qui verò non sunt ad alterum actiones simpliciter, non operationes appellari. vnde fit iustitiam, & omnes eius partes; quia sunt